

Risale-i Nur'da tecdid ve ilme bakış

Bediüzzaman Said Nursî'nin dünya dillerine çevrilen muhteşem tefsiri

Risale-i Nur Külliyyatı

Dünya
bu eserleri
okuyor...

Ya Siz?

Bediüzzaman, İslami ilimler dahil, sosyal konularda da hemen her sahada söz sahibidir. 1907 yılında, İstanbul'a geldiğinde, Şekerci Han'ın kapısına şu levhayı asar:

“Burada her suale cevap var, fakat sual sorulmaz.”

Dünya çapında bir olaydır bu. Çünkü, yaşı henüz 30'dur ve “Her suale cevap var!” diye ilan etmektedir ve bir sınır koymamış, branş belirtmemiştir! Ayrıca, demiyor ki, “Kur'an, hadis, kelam, fıkıh” gibi İslami mevzularda her suale cevap verilir!” Fen ve sosyal ilimler dahil, “Her suale cevap verilir!” diyor. Hiç şüphesiz ki, bu kuru bir iddia değildi. Bunu fiilen de göstermiş; ispat etmiştir. Tarihçe-i hayatı bunun delilidir. Ayrıca, altı bin küsür sahifeyi tutan Risale-i Nur'lar da bunun mücessem bir bürhanıdır.

Onun ilimde yaptığı yenilik, tecdid, açtığı çığır iki noktada toplanabilir:

1- İlimlerin kaynağını tespit etmesi: İnsanın dünyaya gönderilmesinin hikmetlerinden birisinin, “İnsan bu aleme dua ve ilim vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir. Mahiyet ve istidat itibariyle her şey ilme bağlıdır” (Sözler, Yeni Asya Neşriyat, s. 330) olduğunu söyleyerek ilave eder: “İnsanın vazife-i fitriyesi taallümlü te-kemmüldür, dua ile ubudiyettir.” (İman-Kü-für Muvazeneleri, Yeni Asya Neşr., s. 96)

Bu hususu şu cümlelerle açar:

“Cenab-ı Hakkın arzında beşerin halife olması, Allah’ın hükümlerini icra ve kanunlarını tatbik etmesi içindir. Bu ise tam bir ilme mütevakkıftır.” (İşaratü’l-İ’caz, Yeni Asya Neşriyat, s. 240-241)

2-İlimleri tevhid etmesi, birleştirmesi: İlmi, Esmâ-i Hüsna açısından ele alarak, “Din ilimleri ile fen ilimleri” olarak tasnif edilen ilimdeki ikiliği, bölünmüşlüğü kaldırarak, “Allah hesabına müşahede edilen herşeyin ilim” (Mesnevi-i Nuriye, Yeni Asya Neşriyat, s. 167) olduğunu kay-deder.

“Fen ilimleri, gavur ilmi” diye tavsif edildiği devrede, Bediüzzaman şöyle bir çığır açar:

İlim, Allah’ın “Alim” sıfatına dayanır birinci planda. Allah’ın ilmi, olmuş, olacak herşeyi kuşattığını, bu sıfatın insanlarda tecelli etmesiyle de ortaya çıktığını söyler.

İslamiyet- iman-ilim münasebetini de şöyle bağlar:

“İman saadetin anahtarı, marifet (ilim) ise terakkiyatın miftahıdır.” (Asay-ı Musa, Yeni Asya Neşriyat, s. 102.) “İlim odur ki, kalbe yerleşsin. Yalnız akılda kalsa, insana mal olmuyor.” (Hakikat Çekirdekleri, s. 2) “İslamiyetin menşei ilim, esası akıldır. Binaenaleyh, İslamiyetin hakikati kabul ve safsatılı evhamı reddetmek şanıındandır.” (İşaratü’l-İ’caz, Yeni Asya Neşriyat, s. 107)

Ve ilim-Esmâ-i Hüsna-fen-kainat münasebetini şöyle kuruyor:

“Herbir kemalin, herbir ilmin, herbir terakkiyatın, herbir fennin bir hakikat-i alisi var ki; o hakikat bir ism-i İlahiye dayanıyor. Pek çok perdeleri ve mütenevvi tecelliyatı muhtelif daireleri bulunan o isme dayanmakla, o fen, o kemal, o kemalat, o sanat; kemalini bulur. Hakikat olur. Yoksa yarım yamalak bir surette nakıs bir gölgedir.

“Mesela hendese bir fendir. Onun hakikatı ve nokta-ı müntehası, Cenab-ı Hakkın ismi Adl ve Mukaddir, hendese ayinesinde o ismin hakimane cilvelerini haşmetiyle müşahede etmektir.

“Tıp bir fendir, hem bir sanattır. Nihayeti ve hakikati; Hakim-i Mutlak’ın Şafi ismine dayanıp eczahane-i kübrası olan ruy-i zeminde Rahimane cilvelerini, edviyelerde görmekle, tıp kemalatını bulur, hakikat olur.” (Sözler, Yeni Asya Neşriyat, s. 273)

*Bu derin ilmi tahlillere tesbitlere binaendir ki, Türkiye’nin sayılı ilim adamlarından olan ve Bediüzzaman’ı çok yakından tanıyan asırdaşı A. Fuat Başgil şöyle demiş:

“İlmine hayranım. Bizim ilmimizle asla mukayese edilemez. Aktıkça kabarıyor, kabardıkça akıyor.”

Yeni hizmet metodları, çağdaş usuller

Risale-i Nur, iman, ibadet, ahlak başta olmak üzere, tefsir, hadis, kelam, fıkıh, tasavvuf, sosyoloji, hukuk, pedagoji, eğitim ve sair bütün ilimlerde, içtihad ediyor, tecdid ediyor, yenilikler getiriyor, orijinal izahlar ortaya koyuyor. Yeni usul ve metodlar geliştiriyor. Çağdaş malzemeleri kullanıyor ve hizmette kullanılmasını öğretiyor. Her ilmin mefhumlarını, terimlerini, kelimelerini öğretiyor.

Binaenaleyh, “İslami terbiyenin zedelenmesi, eğitimin yasaklanması, İslami kültürün yok edilmeye çalışılması ve araya giren inkıtarlar” yüzünden Müslümanlar dinlerine, inançlarına yabancı kaldılar. Hizmet stratejisi belirlenirken, bu noktalara ağırlık verilmesi gerekiyor.

Dolayısıyla, hizmet ederken, Kelam ve tasavvufun eski metod ve usulleri ile değil, yeni ve çağdaş prensipleriyle hareket etmek gerekir. Aksi halde istenilen yere, gerekli zamanda varılamaz.

Kelam yoluyla hizmet

Kelam, isbat-ı Vacibü'l-Vücut, yani Allah'ın varlığı ve birliğinin ispatı başta olmak üzere, iman şartlarını delillere dayandırarak izah eden bir ilimdir. İslam felsefesi de diyebiliriz. Geçmiş asırlardaki kelam alimleri, asırlarının ilim, teknik ve zeka seviyelerine göre, bu sahada pek çok eserler vermişlerdir. Daha ziyade, "İmkan ve Hudus" dediğimiz, akli ve mantıki delilleri kullanmışlardır.

Gayet tabii ki, ilim ve teknik ilerledi. Yeni yeni meseleler ortaya çıktı. Teknoloji, baş döndürücü bir hızla ilerlemeye devam ediyor. Eski vasıtalar kağıt, at arabası, gemi, şimendifer, nasıl bu zamanın otomobil, tren, uçak ve füzelerine yetişemiyorsa; o zamanın ilim ve teknik imkanlarına göre yazılan kelam ilmi de, bu zamanın ilim ve tekniğine, sorularına, problemlerine yetişip cevap veremiyor.

Bilhassa bugün ilim, fen ve felsefe yoluyla İslamiyete, Kur'an'a hücum ediliyor; çürütmeye çalışılıyor. İşte, eski kelam ilminin bu zamanın yaralarına merhem olamayacağını gören Bediüzzaman, Risale-i Nur ile, yeni bir kelam ilmi çıkırtı açmıştır. Onun ifadelerine göz atalım:

"Risale-i Nur, ibadet yerinde ilim içinde, hakikata bir yol açmış. Süluk ve evrad yerinde mantıki bürhanlarla ilmi hüccetler içinde, hakikatü'l-hakaika bir yol açmış; ve ilm-i tasavvuf ve tarikat yerinde doğrudan doğruya ilm-i kelam içinde, ilmi akide ve usulü'd-din içinde bir velayet-i kübra yolunu açmış ki, bu asrın hakikat ve tarikat cereyanlarına galebe çalan felsefi dalaletlere galebe ediyor; meydandadır." (Emirdağ Lahikası, Yeni Asya Neşr., s. 80)

İmkan ve hudus delilinin yanında, san'at, hikmet, gaye, yardımlaşma, temizlik, simalarda ve eşyalardaki mühür, ruh ve vicdan delili, fitrat delili, Kur'an delili, peygamber delili, fizik, kimya, biyoloji, zooloji, botanik, astronomi, ekoloji ve sair bütün ilimlerin özlerinden çıkan delilleri kullanmıştır. Ve Üstad yeni bir kelam ilmi onların kalalarını yerle bir etmiş:

*Tabiat Risalesi ile tabiatperestlerin felsefelerini çürütmüş. (Tabiat yarattı, se-bepler yarattı, kendi kendine oldu...)

*Gençleri Freudizmin elinden kurtarmış. Gençlik Rehberi

*Mütefekkirleri Ayet'ül Kübra ile hakikatlere davet etmiş.

*Hanımlara Hanımlar Rehberi ile ikna edici dersler vermiş.

*İhtiyarları felsefenin yıkıcı propagandasına karşı, Kur'an'ı dersler vermiş. İhtiyarlar Risalesi...

*İktisat-Şükür-Ramazân Risalesi

*Siyaset tabiplerine Münazarat,

*Mü'minlere Uhuvvet ve İhlas Risaleleri,

*Hastalara ümid ve derman aşıl原因an ilaçlar.

*Çocuk Taziyesnamesi...

*Hutbe-i Şamiye ile, İslam aleminin problemlerini halletmiş.

Ve başta izah ettiğimiz gibi bütün ilimleri ihtiva eden, herkese hitap eden eserler...

Ancak, mücerred kelam ilmiyle elde edilecek marifet-i İlahiyenin de tam huzur vermeyeceğini, (Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, s. 317.) ifade ederek, Kur'an tarzında olması gerektiğini belirtiyor. Yani, sadece "akıl ve ilim" ile değil, akıl, kalb, vicdan, sair his ve duygular da gıdasını almalı ki, "marifet-i kamile ve huzur-u tam" elde edilsin.

Demek, kelam yoluyla İslam'a hizmet etmek isteyenler de, Risale-i Nur'un bu üslup ve metodu ile malzemelerini kullanacaklardır. Şüphesiz ki, Risale-i Nur, akıl, zeka ve zihinleri kendisine çekmez, yani dogmatiktir. O akla kapı açar,

zihne kainat çapında geniş bir tefekkürü saha açar. O sadece metodunu gösterir.

İnsan akıl, kalb, vicdan, his, latife vesairesiyle bir bütündür. Sadece kalb değil, bütün duyguların doyması, tatmin olması gerekir. İşte Risale-i Nur, bu va-zifeyi görüyor. Dinliyoruz:

“Risaletü’n-Nur ise der: “Her kim olursan ol; bak, gör. Yalnız gözünü aç, hakikati müşahede et, saadet-i ebediyenin anahtarı olan imanını kurtar.”

“Hem Risaletü’n-Nur sair ulemanın eserleri gibi, yalnız aklın ayağı ve nazarıyla ders vermez ve evliya misilli yalnız kalbin keşif ve zevkiyle hareket etmiyor. Belki akıl ve kalbin ittihat ve imtizacı ve ruh ve sair letaifin teavünü ayağıyla hareket ederek evc-i alaya uçar. Taarruz eden felsefenin değil ayağı, belki gözü yetişmediği yerlere çıkar, hakaik-i imaniyeyi kör gözüne de gösterir.” (Kastamonu Lahikası, Yeni Asya Neşriyat, s. 13.)

Risale-i Nur, tarikat, tasavvuf yolunda yeni bir çığır, yeni bir hizmet yolu açmış.

Eskiden, “insan-ı kamil” olmak, olgunlaşmak, mana aleminde ilerlemek için, insanlar mağaralara çekilirler, uzlethane veya çilehanelere girerlerdi. Daima zikir, fikir-şükürde bulunarak tevbe-i istiğfar ederlerdi. Allah Allah diye daima onun huzurunda bulunurlardı.

Kur’an’dan alınan bütün hak tarikat ve tasavvuf yolunda gidenler, İslama hizmet yolunda büyük mücadeleler vermişler, cihad-ı maneviye deruhte etmişlerdir.

Artık zamanın şartları, vasıtaları değişti, kısaldı, sürat kazandı... Bediüzzaman öyle bir çığır açmış ki, mağaralara, çilehanelere girmeye gerek yok. Her yer çilehane, her yer uzlethane... Her an, huzur-u ilahide, daimi bir huzur elde etmek mümkündür:

“İkincisi Tevhid-i hakikidir ki: Herşeyin üstünde sikke-i kudretini ve hatem-i rububiyetini ve nakş-ı kalemini görmekle, doğrudan doğruya herşeyden Onun nuruna karşı bir pencere açıp Onun birliğine ve herşey Onun dest-i kudretinden çıktığına ve Uluhiyetinde ve Rububiyetinde ve mülkünde hiçbir vech ile , hiçbir şeriki ve muini olmadığına, şuhuda yakın bir yakın ile iman getirmektir ve bir nevi huzur-u daimi elde etmektir.” (Sözler, Yeni Asya Neşriyat, s. 264)

Bediüzzaman, “Zaman tarikat zamanı değil, hakikat zamanıdır” derken, tarikat ve tasavvufa karşı cephe almıyordu. Ancak, tarikatın eski metod ve sistemle yüreyemeyeceğini, kendisini yenilemesi gerektiğini ifade ediyordu.

“Risale-i Nur’a hizmet imanı kurtarıyor. Tarikat ve şeyhlik ise velayet mertebeleri kazandırıyor. Bir adamın imanını kurtarmak ise, on mü’mini velayet derecesine çıkarmaktan daha mühim ve daha sevaplıdır.” (Kastamonu Lahikası, s. 52.)

“Risale-i Nur’un gıda ve taam hükmündeki hakikatlerinden hem akıl, hem kalb, hem nefis, hem his hisselerini alabilir. Yoksa yalnız akıl, cüz’i bir hisse alır, öte-kiler gıdasız kalabilirler.” (Emirdağ Lahikası, Yeni Asya Neşriyatı, s. 59.)

Nitekim, yukarıda verdiğimiz pasaj yüzlerce nümunelerden sadece bir kaç örnektir.

Yoksa o, “Bütün hak tarikler Kur’an’dan alınmıştır” (Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, s. 505) diyerek, tarikatın asıl maksadını izah eder:

“Tarikatın gaye-i maksadı, marifet ve inkişaf-ı hakaik-i imaniye olarak Mi’rac-ı Ahmediyenin (a.s.m.) gölgesinde ve sayesi altında kalb ayağıyla bir seyr-i süluk-u ruhani neticesinde zevki, hali ve bir derece şuhudi hakaik-i imaniye ve Kur’an’iyeye mazhariyet, tarikat, tasavvuf namıyla, ulvi bir sırr-ı insanı ve bir sır-ı beşeridir” (A.g.e., s. 488)

Diğer taraftan, tarikat ve tasavvuf mesleğini, “Sünnet-i Seniyye” dairesi içine çekmiş, taşkınlıkları törpülemiştir:

“Velayet yolları içinde en güzeli, en müstakimi, en parlağı, en zengini sünnet-i seniyyeye ittibadır. Yani, a’mal ve hareketinde sünnet-i seniyyeyi düşünüp ve ona tabi olmak ve taklit etmek ve muamelat ve efalinde ahkam-ı şer’iyyeyi

düşünüp rehber ittihaz etmektir.” (A.g.e., s.495)

Devamla şöyle der:

“Tarikat ve hakikat vesilelikten çıkmamak gerektir. Eğer maksud-u bizzat hükmüne geçseler, o vakit şeriatın muhkematı ve ameliyatı sünnet-i seniyyeye ittibatı resmi hükmünde kalır kalb öteki tarafa müteveccih olur.” (A.g.e., s. 498)

Bu cümleden olarak, tarikat ehlinin düşme ihtimali olan bir vartaya, tehlikeye dikkat çeker:

“İfrat ile tarikat taassubu taşıyanların bir kısmı adab ve evrad-ı tarikatı sünnet-i seniyyeye tercih etmekle, sünnete muhalefet edip, sünneti terk eder, fakat virdini bırakmaz. O suretle adab-ı şeriyeye bir lakaydlık gelir, vartaya düşer.” (A.g.e, s. 501.)

Risale-i Nur ile tarikat ve tasavvuf yo-lunda açılan çığır, yeni metod ve yol ile, hem fen felsefenin hücumlarına sed çekilmiş, hem de ferdlerin bu hali ve kalbi ihtiyaçları karşılanmıştır:

“Risale-i Nur, ibadet yerinde ilim içinde hakikatli bir yol açmış; süluk ve evrad yerinde mantıki bürhanlarla ilmi hüccetler içinde hakikatü'l-hakaika yol açmış; ve ilm-i tasavvuf ve tarikat yerinde doğrudan doğruya ilm-i kelam içinde ve ilm-i akide ve usulüddin içinde bir velayet-i kübra yolunu açmış ki, bu asrın hakikat ve tarikat cereyanlarına galebe çalan felsefi dalaletlere galebe ediyor, meydandadır.” (Emirdağ Lahikası)

Bediüzzaman, tarikatın ve tasavvufun güzelliklerini anlatırken ve Risale-i Nur, 12 büyük tarikatın hakikatlarına cami olduğunu söylerken, diğer taraftan, “Zaman tarikat zamanı değil, belki imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsiz Cennete gidenler çoktur, imansız Cennete giden yoktur” diyerek “bütün kuvvetimizle imana çalışmışız. Ben hocayım, şeyh değilim”, (Emirdağ Lahikası, Yeni Asya Neşr, s. 28.) sözünü de sarfetmiştir.

Bunun sebebi, yukarıda izah etmeye çalıştığımız gibi, günümüzde, tarikat ve tasavvufun eski zamandaki metod, üslup ve malzemeleri ile gidilemeyeceği hususudur. Çünkü, nasıl ki, seyahat vasıtaları değişmiş, aynen öyle de, ilim ilerlemiş, fen ve teknoloji başdöndürücü bir hız kazanmış. Buna paralel olarak da İslami hakikatlerin anlatılması gerekmektedir.